

A doktori disputa tézisei

1. A patrisztikus exegézis II-V. századi története nem írható le egymással szemben álló exegetikai iskolák küzdelmeként, mert ez az exegézistörténeti koncepció egyoldalú és módszerközpontú szemléletével hamis képet ad e korszakról. Ez a szemlélet ugyanis figyelmen kívül hagyja egyrészt az egyes szerzőktől fennmaradt corpusok eltérő méretéből adódó aránytalanságot, másrészt nem foglalkozik az értelmezési hagyomány tartalmával, sem a hagyományozódás útjával. Figyelembe kell venni továbbá az egyes művek műfajából adódó meghatározottságát is a bennük foglalt írásértelmezési anyagnak.
2. Az exegetikai hagyomány átvétele nem jár együtt az írásértelmezés során felhasznált bibliai idézetek átvételével, ezek választása a szerzői inventio körébe tartozik. Ez az eltérés a felhasznált idézetek körében egyértelműen azt mutatja, hogy az exegézis biblikussága nem bizonyos „proof-textek” vagy loci communes alkalmazásán múlik, hanem —végső soron— az Egyház elfogadásán.
3. Chrysostomos János evangélium-értelmezésben egy olyan egységes és átfogó hermeneutika jelenik meg, amely az apophatizmuson alapuló sugkatébasij-tanból fakad. Órigenés filozófiailag kidolgozott, ám konzekvens módon soha nem alkalmazott hermeneutikájával szemben Chrysostomosnál egy a Szentírás egészére alkalmazható, egyszerű hermeneutikával találkozunk. Az Isten felfoghatatlanságából fakadó ismeretelméleti problémára Chrysostomos egyértelmű megoldást ad: „Isten nem lényege szerint mutatja meg magát, hanem amint az őt szemlélő befogadni képes”. Az isteni Kijelentésnek az emberi természethez való ilyen alkalmazkodása (aláhajlása) megfelel az Isten Fia emberi természetben való megjelenésének (ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ H 1,2). Az alkalmazkodásnak a ταπεινόν, ill. ὑψηλόν szavakkal kifejezett kétféle mértéke pedig egy szersmind megoldást kínál a látszólag ellentétes szentírási helyek harmonizálására is.
4. Chrysostomos exegézisében az exegetikai módszerek megválasztásában nem az iskolák feltételezett harca a meghatározó, hanem a hallgatóság elvárása, ill. a szerző inventiója. Az exegeták arra törekedtek e választás során, hogy az adott kor művelt rétegei által elfogadott módszereket alkalmazzák (vö. Porphyrios kritikája is az órigenési allegorizálás felett és annak háttérbe szorulása). Ez viszont azt jelenti, hogy az exegetikai módszerek megválasztása inkább az elocutio területére tartozik, s nem az adott szövegértelmezés eredményét meghatározó tényező.
5. Chrysostomos számára a Kijelentésből szerzhető istenismeret befogadása, megértése nem egyszerű fejlődés vagy az ismeret gyarapodása, hanem az emberi természetből

fakadó félreértés (másként-értés) és annak isteni kiigazítása, azaz az ismeretben való előrehaladást az emberi sejtések folyamatos isteni korrekciójában látja. Chrysostomos szerint Isten az ember másként-értését beleszámítja az üdvtörténet eseményeibe és az üdvösség meghirdetésébe, és az erről szóló bizonyágtételt félreérthetetlenül tárja a világ elé. A Szentíró egy-egy mondatával vagy a Szentírás szereplői tetteikkel a hallgató korábbi sejtelmeit, félreértéseit helyesbítik, téves elgondolását, gyanúját semmivé teszik.